

(...) mocsaras mélyedésekben az említett növényeken kívül még több is él. Szűnyog méretetlen tömegben, és mértékben található. A szobákból úgy üldözik ki őket, hogy esténként lucernával vagy szénával erős füstöt csinálnak. Aztán kinyitják az ablakot, ezen aztán kimenekülnek. A *scirpus lacustris* (a nagyobbik) neve Káka. A *Typha* amíg fiatal: Csalla, ha már bunkókat növeszt, akkor Gyékén. Mindkettőt eszik. A Csallát inkább, mint a Kákát... *Lycoperdon bovista* magyaru. Bőffedek (...).

A halászatra is kiterjed Kitaibel figyelme:

A Tisza melléktolyásaiból úgy fogják ki a halat, hogy rácsot készítenek nádból, ezt felül kb 1 lábnyira a csúcsa alatt gyékénnyel összekötik és keresztbe helyezik a folyáson. A nádszárak kb. 1 hüvelyknyire vannak egymástól. Ebből a rácszatból 6—8 öl hosszúságú tévesztő járatokat készítenek olyan módon, hogy a halak egyszer felül, másszor alul mehessenek be, de kijáratot már ne találjanak. Ezekből a vejszékből aztán kézhálóval fogják ki őket. A nagyobb halakat szigonnyal, vasvillával halásszák, amikor ivásra gyülekeznek, a víz által összesodort növényekben és mozgásukkal elárujják magukat. Ugyanis az egyik hal még kilenc napig ki-tart az ivóhelyen, amíg az ikrák kikelnek. Őrzi őket, nehogy kisebb halak megegyék azokat (...).

A méhészet igen jól fizet ezen a vidéken, kétségkívül azért, mert sok a legelő és a rét, amelyeket a bőség miatt későn kaszálnak. Az előző télen sok juh döglött itt meg a himlőtől, de a hidegtől is. Az utóbbi a fiatal kosokat vitte el, mivel a juhokat errefelé a szabadban, ledél nélkül tartják.

A Tisza áradása a bal parton fél- vagy egy mérföldnyire, esetleg még ennél is messzebbre terjed. Ilyenkor csak néhány magaslat, amin a falvak és a gazdasági épületek állnak, emelkedik ki a vízből. A föld ezeken az árterületeken igen laza, az esőt gyorsan beszívja és hamar ki is szárad.

Átány és Vezekény között van a Fácánoskert. Az alatta lévő legelő, nagyjából sós talajú. A kamillától és a különféle ürömlüvektől a szikes löledek teljesen ürösszagúak. **Kömlő** (...). Igen sok az akác itt. A legelőn nagy szikes területek vannak, a most virágzó kamilla is mutatja őket (...). Heves irányában mesterséges halmokat látni, tovább azonban szinte egyet sem (...). A délibáb, ahogy itt ezt a vízjelenséget nevezik, déltől csekély mértékű volt, de délután annál többet lehetett látni belőle keletre és nyugatra. Hőpölygő mozgása miatt úgy mondják, hogy »folyik«. Poroszlón is sok akácot láttunk, ezek most virágzanak és csak úgy zümögnek a méhektől (...). Heves és Borsod vármegyét egymástól az Eger vize választja el. Teljesen be van növe náddal itt a lából készült és igen rossz állapotban lévő hídnál. Pár száz lépéssel odább át kell kelni a Tisza egy kisebb ágán, ezen felül pedig van egy csárda'(...)

Ezzel Kitaibel és Waldstein elhagyták Heves megyét. Hét egymást követő éven át végrehajtott tudományos célú utazásaik során többé már nem is érintették.

Pozder Miklós

AMIKOR A ZEMPLÉNIÉK ELKERGETTÉK A FŐISPÁNT

Több évi munka után befejeződött Sátoraljaújhelyen az egykori vármegyeháza, a mostani tanácsháza felújítása. Így ismét régi szépségében láthatjuk a 225 esztendővel ezelőtt emelt tömör, barokk épületet, amely a letűnt századokban oly sok heves csatározásnak volt a színtere. Különösen a múlt század első felében, a reformkorban, amikor olyan kiváló politikusok, írók álltak a zempléni ellenzéki, liberális nemesség élén, mint a fiatal Kossuth, az idős Kazinczy, valamint a korszerű mezőgazdaság egyik úttörője, Balásházy János és korának népszerű költője, Szemere Miklós.

Eredeti szépségében, pompás faragású, díszes emeleti karzatával együtt állították helyre a hajdani zajos megyegyűlések színhelyéül szolgáló üléstermet, amelyben a fiatal Kossuth Lajos kezdte közéleti szereplését. Politikai beszédeinek hatásáról zempléni táblabíró társa, Kazinczy Ferenc így emlékezik meg: „Kossuth csipőre tett kézzel, olyan tüzzel s elképzelhetetlen vakmerőséggel beszélt, mintha kezében volna a lázítás szövétéke...” Fehér márványtábla örökíti meg a díszteremben Kossuth megyegyűlési szerepléseinek emlékét, a következő szöveggel: „Kossuth Lajos, hazánk nagy fia, megyénk szülőtte, nemzetünk haladásának és szabadságának igaz harcosa és vezére, e vármegyei közgyűlési teremben mondta el első beszédét 1830-ban”.

A múlt századiakéhoz hasonló heves politikai csatározások zajlottak le a sátorlajújhelyi vármegyeházán az 1900-as évek elején, főképp 1905 őszén. A király ugyanis 1905 júniusában, majd lemondása után szeptemberben ismét báró Fejérváry Géza tábornagynagyot, a képviselőházi teremőrök, a darabontok volt parancsnokát bízta meg — a parlamentáris formák mellőzésével — a kormányalakítással. Az ország a „darabont” kormány kinevezését alkotmányellenesnek tartotta, a vármegyék igen heves ellenállást tanúsítottak, s úgynevezett alkotmányvédő bizottságot hoztak létre.

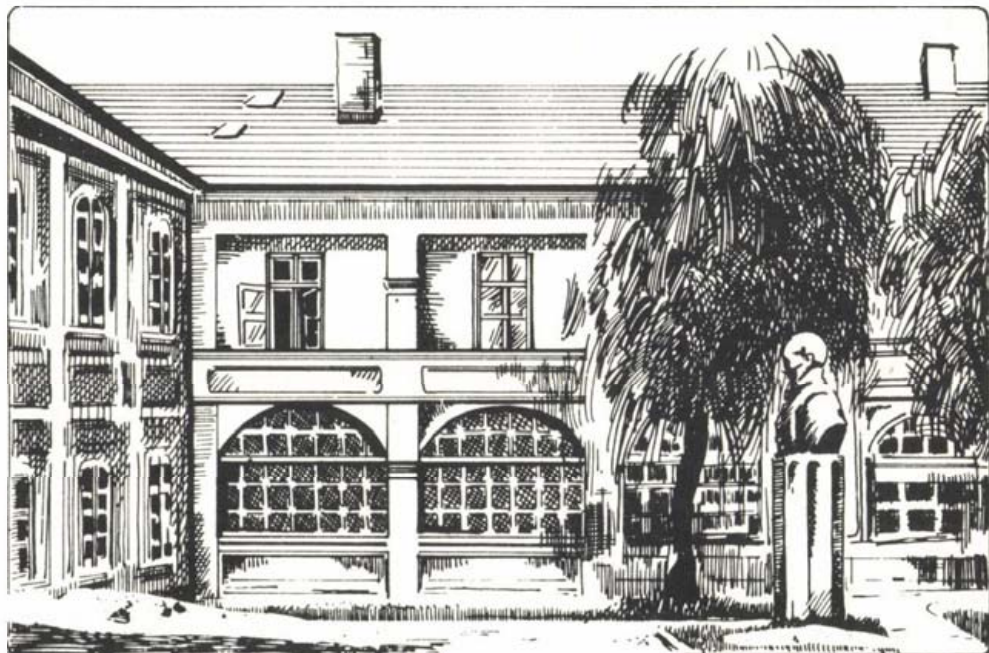
Hogy az egyébként is ellenzékiségéről ismert Zemplénben, Rákóczi, Kossuth földjén milyen vihar kerekedett a darabont kormány hivatalba lépésének hírére, azt azoknak az elbarnult, lepedőnyi plakátoknak a szövegéből is érzékelhetjük, amelyek a közelmúltban kerültek a kezünkbe a sárospataki kollégium nagykönyvtárában.

Zemplénben is megalakították a „százás bizottságot” Matolai Etele elnökségével. A bizottság — az egyik plakát szövege szerint — legelőször is a vármegye hazafias lelkeszeihez és tanítóihoz fordult „bizalommal és testvéri szeretettel”, kérve őket, hogy „a népet a nemzet önvédelmi küzdelméről felvilágosítva, abban való részvételre buzdítsák”.

Egy 1905 októberében keltezett másik plakáton Zemplén vármegye törvényhatósági bizottsága intéz felhívást a vármegye hazafias közönségéhez. Arról tájékoztatják a lakosságot, hogy a darabont kormány „a vármegye tisztviselőit kényszeríteni akarja alkotmányértő rendeleteinek végrehajtására. Hazafias tisztviselőink a vármegye határozatainak engedelmeskedve a törvénytelen rendeletek végrehajtását meg fogják tagadni. A kormány ezért felfüggesztéssel, kenyerük elvesztésével akarja őket büntetni.” Arra kéri a törvényhatósági bizottság a vármegye közönségét, hogy évi állami adójuk 25 százalékának megfelelő összeget juttassanak el „önkéntes ajánlatképpen” a százás bizottsághoz. „Ebből lesznek mindazok a tisztviselői fizetések fedezendőek, amelyeknek a kiutalását a kormány megtagadja...” „Ha nemzeti ellenállásunkat most az ellenséges hatalom letörheti, alkotmányos szabadságunk nagyon hosszú időre, talán örökre megsemmisül, nemzeti létünk a legkomolyabb veszélybe jut. Mutassa meg Rákóczi és Kossuth vármegyéje, hogy a hazafias lelkesedés és áldozatkészség erővel lobog még szívében” — fejeződik be Zemplén vármegye törvényhatósági bizottságának felhívása.

A belügyminiszter december 1-vel valóban megvonta a kormányrendeletek végrehajtását megtagadó vármegyei tisztviselők fizetését. Ezért a zempléni városok és községek sorra eleget tettek a felhívás nyomán vállalt kötelességüknek. Elsőnek a bodrogközi Tiszakarád képviselőtestülete küldött 1500 koronát, amint írták: „az alkotmányvédelem” céljára. Példájukat hamarosan követte Szerencs, Tarcal, Mád, Királyhelmece, Cigánd, Karcsa lakossága is.

A vármegyeháza levéltári szárnya (Mezey István rajzai)

A sátorlajújhelyi vármegyeháza a Kossuth-szoborral

A darabont kormány új főispánokat nevezett ki a megyék élére, akik — amint a Sátorlajújhelyen megjelenő Felsőmagyarországi Hírlap írja — „feldűlják az egyes törvényhatóságok békéjét, lángba borítják a népszenvedélyeket és lábbal taposnak mindent, ami a haza becsületes, igazi fia szemében szent és sérthetetlen.” Egész Zemplénen végigzúdult a kormány elleni harag, különösen amikor megtudták, hogy Pallavicini Albert ögróf lett a vármegye főispánja. „Nekünk is jutott egy ezekből az önmagukról megfélemlezett díszpéldányokból” — olvashatjuk az újhelyi lapban. „Nevével egy egész korszakot fogunk elnevezni: a brutális törvénytelenység korszakát. November 17-én érkezett városunkba. Előtte, mögötte és oldalvást csendőr-csapatok kísérték... Ekkor már nagy tömeg állt a csendőrökkel megrakott vármegyeháza előtt. Ökölbe szorított kézzel nézték a vármegye szabadságának meggyalázását, és elkeseredett hangon tárgyalták az osztrák érdekekért küzdő kormány újabb törvénytiprását...”

A megyeházán minden helyiséget lepecsételve, lelakatolva talált a főispán, s az újhelyi iparosok közül egy sem akadt, aki a császári biztos felszólításának engedelmeskedett volna. Kénytelenek voltak máshonnan elővezettetni egy embert, aki parancsra kinyitotta az ajtókat. Így juthatott csak be Pallavicini ögróf a főispáni rezidenciába, s mivel az újhelyiek előzőleg onnan minden bútort kidobáltak, ágyneműt is szerezni kellett, hogy az új főispánnak legyen hol aludnia.

Különben is csak pár napról volt szó, mert — amint egy másik plakátról és a helyi lap tudósításából kiderül — elemi erővel tört ki a felháborodás az ögróf főispán ellen. Napokon át népesek voltak az újhelyi utcák a polgárok tüntetésétől, felvonulásaitól. Éjszakánként sötétek voltak a főispán lakosztályának ablakai, mert a villanszerelők elvágták a villanyvezetékeket.

A hirdetőoszlopokon plakátok jelentek meg a város és a vármegye lakosaihoz intézett felhívással. „Zemplén vármegye közönsége a haza ellenségének s minden igaz állampolgár megvetésére méltónak tekinti ezt az embert” — hangzik a felhívás szövege, majd így folytatódik: „Felszólítunk minden tisztességes polgárt, hogy ezzel az emberrel ne érintkezzék, senki szállást, ételt, italt ne adjon neki. Fuvaros, bérkocsis ne szállítsa, hajdú, hordár ki ne szolgálja. Vendéglőbe, kávéházba, cukrászdába, boltba, üzletbe be ne bocsássák. Legyen megvetve és kizárva közülünk mindenki, aki ezzel az emberrel érintkezik.”

November 27-re volt kitzúve az installáció, azaz az új főispánnak tisztségébe való „ünnepélyes” beiktatása. Pallavicini ögróf 160 csendőr és 212 huszár fedezete mellett vonult a vármegyeházára. Az ülésterem ajtajáról a pecsétet két katonával letörte, az ajtót tolvajkulccsal